

Bernard Comment

EGY FIÚ

Vizkeleti Erzsébet fordítása

„Narancslé”. A fehér alapon piros betűs felirat valamilyen büszkeséget kölcsönöz ennek a por- és vízsűrítmény-keveréknek. Ez az, ami olyan utálatos a közepes vagy alacsony kategóriájú szállodákban, az ilyen reggeli, a fényűzés látszata, ami nélkülöz minden figyelmességet a vendég iránt. Túl lágy kifli, a lekvár bögrében, két lapocska sajt műanyagban, túl zöld és túl sima alma, idény előtti szőlő, mintha fel lenne fújva, vastag héjú, ízetlen, és egy kávé, persze automata gépből való, ahol széles a választék listája, a kis csésze kávétól a cappuccinóig. És halvány fény, neonok. Kértem, hogy ébresszenek fel hét órakor, a telefon csengett, mondtam, halló, automata üzenet hallatszott, egy kissé mindig ostoba képet vágunk az ilyen beszéd hallatán, különösen reggelenként, amikor keveset aludtunk.

A közjegyző figyelmeztetett, hogy ennek a szállónak nincs semmi varázsa, de „ön így egészen közel lesz mindenhez, a temetőhöz, a házhoz, ha egy udvarra néző szobát vesz ki, nem lesz annyira zajos, a külterület nincs ugyan messze, de ebben az évszakban nem nyitja ki az ablakot az ember”, mondta vihogva. Körülbelül egy órája esik, a felhők alacsonyan szállnak, minden sötét. A szertartás tíz órakor van. Szerettem volna egy esernyőt kapni a recepción, a hölgy meglepődött, „nem, uram, az nekünk nincs”, valójában azt akarta mondani, hogy ez nem egy luxusszálló, vagy boldoguljon, ahogy tud, és nem éri meg boltot keresni, ahol árusítanak, elmentem tehát a szitaló esőben, lehetőleg a kis utcákon haladva. Amikor a temető bejáratához érkeztem, túl korán volt, túlságosan korán.

Átmentem a fason a sírok között, arra gondolva, hogy a szemben lévő kijáraton kimegyek, a külvárosi utak és a Maréchaux körutak közé szorult hosszú téglalapba, de a második vaskapu zárva volt, vissza kellett mennem és a körfal külső oldalán haladni a Chatillon kapuig, ahol végre találtam újságokat. Nem tudom elkezdni a napot anélkül, hogy ne olvastam volna el az újságot, a sporteredményeket, a nagy politikai eseményeket, az esti tévéműsort, mintegy biztosítékot az unalom ellen, de gyorsan rájöttem, hogy nem lenne illendő, ha az ember újsággal a zsebében jelenne meg az apja temetésén. Egy gyors pillantással átfutottam a főbb címeket, az általános hírek késésben voltak ahhoz képest, amit a rádióban hallottam a felkelés után, a sportrovat érdektelen volt, diszkrétan beledobtam a gondosan összehajtogatott újságot egy átlátszó zöld műanyag kukába, ami lebegett a szélben. Már csak tíz perc türelmes várakozás, a tállalkozó a bejáratnál volt, nem akartam jelen lenni a szertartáson a halottasházban, végül is egyedül lettem volna, mire jó az?

„1998-ban döntötte el, hogy ideköltözik, a földszint kényelme miatt – mondta el a közjegyző – az édesapja csak lent élt, az emelet a holmik tárolására szolgált, ez a ház jó üzlet lesz, és azzal viccelődött a papa, ha már nem Párizs központjában lakik többé, kevesebbet jár el hazulról, a ház melletti udvaron volt egy garázs, emiatt döntött úgy, hogy megveszi, jó árat kap majd érte, a piac fellendült, a déli külváros nagyon sikkes lett, vannak híres emberek a környéken.” Azt feleltem neki, hogy most eltemetjük az apá-

mat, a többit majd meglátjuk később, kétségkívül ez volt az első alkalom, hogy hangosan kiejtettem a számon „az apám” kifejezést. A közjegyző megértette, mégis ragaszkodott a részletekhez, „a rendelkezések világosak, minden önre száll, minden jogvita kizárva, már senkije nincs a családban, ön az utolsó és egyedüli hozzátartozó”. Arra gondoltam, hogy az anyám is az utolsó volt annak idején, az utolsó volt gyerekkorától fogva, árvaként háromévesen, rosszul táplált, vérszegény és kedves, törekeny szépségű, rettenetesen törekeny, és az apám ezt igazán tudhatta.

A halottaskocsi elindult, egy elegáns nyitott Mercedes, a piros és fehér sorompó felemelkedett, én követtem lépésben, a sírhely nincs nagyon messze, a jobb oldalon. Amikor a közjegyző megérkezett, azonnal felismertem, persze egyedül voltunk a két temetkezési alkalmazottal, de azért is, mert illett hangjához az arca, és rezzenéstelen, mormogtam magamnak. Hívathattunk volna egy papot vagy egy régi kollégát, a sebészeknek mindig vannak elmesélni való anekdotáik, megmentőknek tartják magukat mindnyájan, amikor játszanak az élet és halál határai között, de úgy látszik, nem járt már senkihez három vagy négy éve, teljes elszigeteltség, még nekem sem küldött már patetikussá leveleket, amelyek nagyjából minden ötödik évben érkeztek, az emlékeivel, sajnálkozásaival, mennyire szerette az anyámat, és hogy ez az egész őt mennyire megviselte, túlságosan emlékeztetem őt rá, nem bírja már elviselni, minden okom megvan, hogy haragudjak rá, mégis annyira szeretett volna megtalálni, többet tudni rólam, a tanulmányaimról, a jelenlegi életemről, az utolsó levél talán 2002-re tehető, túl erősen íródott, mélyen bevésődött a papírba a Bic golyóstoll hegye, mint egy királyi rendelet, azzal ellentétben, amit talán mondhattak nekem, nem ismerte a kockázatot vagy a kockázat súlyosságát, az anyám mindenáron gyereket akart, csak az anyaság adhat értelmet az életének, az egészséggel kapcsolatos foglalkozások, noha erre törekszünk, ritkán válnak elhivatottsággá, ez főként kenyérkereset vagy a félelmek leküzdésének egyféle módja, de az anyám, ő abszolút elhivatott volt, az a szenvedélyesség mindenben, amit az élet hozott, mindenben, amit a sors elrendelt, az apám olyan dolgokat írt, hogy egy kivételesen bölcs asszony így akarta megismerni ezt a tapasztalatot, nem kétli, hogy a világon egyetlen gyereket sem óhajtottak jobban, mint engem, ez az ömlengés engem undorított, és aztán öt évig csönd, nincs több hír, a legkisebb levél sem. Igaz, hogy Carole-lal és a gyerekekkel külföldre utaztunk 2003-ban, és nem küldtük magunk után a postát. De kétlem, hogy írt. Biztos vagyok benne, hogy felhagyott vele.

A közjegyző elkísért a temető kijáratáig, nem messze parkolt, és a búcsúzás pillanatában azt mondta nekem, „láthatta ön is, hogy a sírhely két személyre van megváltva, az édesapja nagyon tartotta magát ehhez, nem tudom, milyen szándékai lesznek, és ez nem a jó pillanat erre, bármi legyen is az, a szolgáltatás nagyon hosszú időre ki van fizetve, ismeri az édesapját, szeretett hosszú távra tervezni, nem függni senkitől”. Azt feleltem szárazon, hogy nem, nem ismerem az apámat. Az ember nem őrzi meg emlékeket az első négy évből. Vagy csak halványakat. Elértem a Brune körutat, ami hétköznapon ezen a késő délelőtti órában megmagyarázhatatlanul csendes volt. Egy villamoskocsi ment el alig hallhatóan. Aztán néhány autó lassú járatban. Fáradt léptekkel mentem, határozott cél nélkül, az eljövő órák ürességét érezve. Egy újabb villamoskocsi közeledett felém élénk csengőszóval. Furcsán csengetve, nem illett a modern járműhöz. Ez a hajdani kis tejeskamionokat juttatta eszembe, a nagynénémnél, Svájcban, a nagyném nevezte így azokat, furcsa szokásból, ő is meghalt néhány éve, egy tó partján, azt hiszem, boldog volt élete végén, egyedül, aperitívet kortyolgatva és tévét nézve vagy puzzle-lal játszva, minden héten írt nekem, meglátogattam háromszor vagy négyszer

évente, aztán megszülettek a gyerekek, messzire mentünk Európától, hazatérve nem léptünk újra érintkezésbe vele, egy bizonyos idő eltelte után ez túl nehéz lett volna, egy szomszédasszonytól tudtam meg a halála hírét, akinek gyakran büszkén beszélt rólam, a családomról. Felkaptam a fehér vaskannát, és négyesével mentem le a lépcsőn, mihelyt felhangzott messziről az éles csengőszó, hogy le ne késsem a járatot, és szerettem a merőkanál zaját, amivel merítették a tejet a nagy bödönből, ezt a szót használták ott, a tejeskocsi hátulján volt egy acélhágcsó, ami lehetővé tette, hogy a gyerekek kicsi fejükkel felkapaszkodjanak egészen a pultig, tartottuk a kannát, aztán zsebbe csúsztattuk az esetleges visszajáró pénzt, hallgatólagos szokás szerint, jó volt ez a kis pénz édességre, néha cukorkára, leggyakrabban rágógumira.

A kis magyar temető különösen szép volt azon a napon, amikor odamentem, éppen betöltöttem a tizennyolcat, a jogosítvány a zsebemben volt, tavasz vége felé járt az idő, a nagynéném hozzáférhetővé tette számomra a bankban a pénzemet, az elegendő tartalékot ahhoz, hogy folytassam tanulmányaimat, hosszú tanulmányokat, apám utasítása szerint, a szívemben lelkesen készültem erre a kis utazásra. Mindenhol fák voltak a temetőn belül, azon túl pedig erdő volt, egy nagy erdő, lombos, karcsú fákkal a szélben, mint a lelkek szonátája. Az anyám neve alatt két dátum látható, 1953 és 1978, egy nagy négyzetben, ahol a család többi tagja sorakozott, a szülei, 1934-ben és 1935-ben születtek, 1956-ban meghaltak, nagybácsik, nagynénik, nagyszülők apai részről. Arra gondoltam, hogy szeretném, ha egy napon engem is oda temetnének el mellé, akinek bizonyos mértékig ajándék voltam, és a többiekkel, akiket soha nem ismertem, de később, néhány éve Carole-lal felfedeztük a Tadoussac temetőt, egészen közel ahhoz, ahol lakunk, a Saint-Laurent bal partján, és azt gondoltam, hogy ott is kellemes vagy békés lenne megpihenni a kis pilléres sírkövek között piros cseréppel a tetején, mintha ennek lenne valami jelentősége. De itt, Montrouge-ban az olcsó bérházak és a periféria közötti háromszögletű területen, köszönöm, nem.

A közjegyző erősködött, hogy meg kell tartanom a ház kulcsait, van belőle másik, szükség esetén. Legalább el kellene oda mennem, hogy legyen valami elképzelésem. A kulcstartón egy vasgolyó lóg, ami lehúzza a zakóm zsebéét. Rendeltem egy kapris ráját, a söröző majdnem tele van, kis időse hölgyek egyedül is ülnek az asztaloknál, vagy párok, talán titokban találkozva csokolóznak a borospoharak fölött, és üzletemberek, régi világ ez, ami még ma is létezik. Az anyám nem tudta lenyelni a legkisebb falat húst sem, úgy rémlik. Csak ilyen emlékeim vannak. Vagyis nem, nem emlékek, inkább innen-onnan összeszedett információk. Az apámtól kapott levelek semmilyen konkrét részletet nem tartalmaztak. Küldtettem nekem nem sokkal az esküvőm után néhány képet, az egyiken az anyám volt, hosszú fekete hajában már néhány ősz hajsza látszott, habár lehet, hogy a kép volt hibás, finom ívelésű, hosszú orr, eléggé széles száj finom ajakkal, piros-zöld-sárga színű skót kockás ruhát viselt, a színek már kissé divatjamúltak, polaroid kép, válla gyenge, csontos, a karikákban a szeme alatt összegyűlt a szomorúság, mégis energia van benne, nyilvánvaló erő, talán vidámság, valamilyen nagyon rejtett, de vidám dolog, szerettem ezt a képet, amit évről évre átteszek az új naptáramba, ez lehet az oka annak, amiért nem akarok elektronikus táblát, még iPadot sem, amit Carole-tól kaptam éppen ez előtt az út előtt, feltöltötte két vagy három filmmel, amivel elűzhetem az unalmat, és a gyerekek fényképeivel a legutóbbi vakációról, el lehet mondani, hogy boldogok vagyunk, hogy békés napok várnak ránk.

Bizonyára ismernie kellett a kockázatot, aminek kiteszi magát, konzultált az apámmal, mert jó híre volt, ász volt, nagy ász, egy kissé más területen, de bizalmat sugárzott,

sokat beszéltek róla, egyesek neki tulajdonítottak nem remélt megoldásokat, nos így az anyám mindent elkövetett, hogy kicsikarjon tőle egy konzultációt, így ismerkedtek meg tehát, mert az anyám másik osztályon dolgozott, sőt másik épületben, semmi vagy csak minimális esély arra, hogy összefussanak. Hónapokat kellett várnia a döntő találkozásra. Anyám gyermek utáni mérhetetlen vágyakozása bizonyára megérintette apámat, vagy hirtelen benne is hasonló vágyak ébredtek, egyike azoknak a vágyaknak, amelyek spontán születnek, és arra várnak, hogy minden akadály ellenére valósággá váljanak, anyám törekenysége, apám kora, ötvenhárom év, hamarosan esküvő, diszkrét szertartás, kevés barát, főként kollégák, a professzorok és ápolónők keveréke olyan, mint egy fénykép negatívja. Néhány hónappal ezután anyám teherbe esik. Az ajándék, a végzet. Nemigen tudom, apám hogyan boldogult három vagy négy éven át, amíg velem voltam, hol én voltam ott, hol együtt voltunk dajkákkal vagy bébiszitterekkel, akik közül néhányan talán az ágyában kötöttek ki, a nagynéném mondta mindig, hogy vonzó ember az apám, nem tagadnak meg tőle semmit, a sebésznek hatalma, anyagi és metafizikus hatalma van, gyerekfejjel nem értettem ezt a szót, nem vagyok benne biztos, hogy ma igazán értem-e, ez olyan szó, amitől egy kicsit félek.

Amikor kijöttem a sörözőből, már nem esett, de a felhők alacsonyan szálltak, nagyon alacsonyan, könnyű köd ereszkedett le. Haboztam, hogy a Jean-Moulin sugárúton menjek-e, végül is jobban szerettem a zajos és kaotikus Général-Leclerc sugárutat, azt mondhatnánk, hogy a felszabadulás Párizs déli részéről jött, holott a partraszállás nyugaton, sőt északnyugaton történt meg, el voltam mélyedve a gondolataimban, amikor hirtelen csöndességet éreztem. Körülöttem semmi forgalom, emberek rémülten álltak a buszmegállóban, és két mentőautó néma forgólámpája, egyik a másikkal szemben és az úton keresztben leállt két tűzoltóautóé. Először egy motor vázát láttam, ami még elszenesedve füstölt, szürke homály lengte körül, aztán a megmagasított hordágyat, amit két tűzoltó vitt az autójuk hátsó része felé, az orvosi kezelés vagy az életért való küzdelem legkisebb jele nélkül. Valószínűleg éppen most hagyták abba, és megszabadították a letakart testet aranysárga fémes borításától, és lábát ponyvaszerű anyag fedte. Minden csöndes, az ápolók tekintete rémült volt, az egyikük grimaszolt, a rendőrök méricskéltek, jegyzőkönyvet vettek fel egy autó körül, amelynek az eleje ki volt tépve, és egyszerre csak brutális súlyával megérintett a halál, és hirtelen a haláltól szomorúan, leverten egyféle száналmat éreztem, mélységes száналmat ez iránt az ember iránt, akit a tűzoltókocsi hátuljába csúsztattak, és aki talán annyi időse lehetett, mint én, neki is gyerekei, aztán egy hülye mozdulat, a rossz döntés, a haszontalan kockázat, egy ficam, és puff, vége volt néhány perc alatt. Félttem a járdán. Félttem menni, átkelni az utcán, félttem a zajoktól, amelyek apránként újra visszatértek, ahogyan közeledtem a külvároshoz. Szerettem volna venni valami apróságot a gyerekeknek és Carole-nak, de már kiment a fejemből, csak a balesetre gondoltam, a végzet asszonyára emberi sorsokból, a nőre, aki talán éppen most kapott egy telefonhívást, ami után hiába tervezi már élete megosztását, életének összeomlása következik. Majdnem könnyeztem, de inkább a hideg miatt, hideg szél fújt, amit hamarosan eső, sőt mi több, hó is kísér majd, ezt jelezte ma reggel a meteorológia.

Felhívtam Carole-t a mobilomon, jót tett, amikor felismertem a hangját, a gyerekek játszottak a háttérben, hallottam nevetésüket, kiáltásaikat, nem nagyon tudtam, mit mondjak. Beszéltem a temetésről, a rossz érzésemről mindezzel szemben, a házról, Carole azt mondta, „hagyd ott, mondj le az örökségről, le lehet mondani, megtudakoltam, utasítsd vissza, végül is jogod van hozzá, nem zavartatta magát az apád, nem tar-

tozol neki semmivel, nincs szükség a lóvéjára”, meglepett, hogy ezt a szót használja, nem is az, hogy használja, hanem az, ahogyan mondta, zsémbesen, sőt erőszakosan, ő, aki pedig annyira tapintatos, kedves az emberekhez, azt feleltem neki, hogy felhívom majd a nap végén, most pihenni akarok, rosszul aludtam a múlt éjjel.

A szállodába érve a meg-megálló, majd újra eleredő esőben, a közjegyző üzenete várt, fel kellett hívnom. A titkárnője azt mondta, hogy most más elfoglaltsága van, hagyni fog számára üzenetet, mert ma neki is korábban kell elmennie a fiáért. Bekapcsoltam a tévét, nem igazán érdekelt, egyik csatornáról a másikra váltogattam. Majdnem elaludtam, és amikor a telefon csengett és felvettem, éreztem a hangján, hogy a közjegyző zavarban van, hogy nem tudja, hogyan mondja el nekem, ez egy titok, nekem nem kell emiatt intézkedéseket tennem, semmi legális értéke nincs, mert az iratok soha nem kerültek be az ügy anyagába, és ez természetesen nem változtat nagy dolgokon, senki sem tud róla, de végül „úgy gondoltam, hogy meg kell osztanom önnel, mert ma reggel nagyon ridegnek találtam önt, nagyon zárkózottnak, nos tehát az édesapja apasági tesztet csináltatott, nem tudom, melyik évben, azt sem, milyen meggondolásból, ön még nagyon kicsi volt, ez akkor volt, amikor még nála lakott, és ez a teszt, hogy is mondjam, sokat változtat a dolgok állásán, úgy gondolom, hogy nem viselte el, ez lehetetlenné vált, ugye mindenesetre, nem tudta elviselni, természetesen önnek semmi része nincs ebben, egyébként megtartotta önt örökösnek, az egyetlen és egyedüli örökösének, amint ezt majd látni fogja, ami önt viszonylag gazdag emberré teszi, elhiheti nekem, tehát úgy hiszem, fontos volt, hogy ezt tudja, aztán azt csinál, amit akar, ez már nem az én dolgom”. Szép halkán letettem a kagylót.

A ráját már nem érzem a hasamban. Éhes vagyok, de még korán van a vacsorához. Először alszom egy kicsit a szobám homályában, hallgatva, hogy az ablaküveget veri az eső.

Karsai György

EGY KLASSZIKUS-FILOLÓGUS AZ ÁLLAMBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOK HÁLÓJÁBAN

Sarkady János, 1927–2006

Nem vagyok történész, soha nem is gondoltam arra, hogy egy nap ilyen irányú, elmélyült kutatásokat fogok végezni. Arra pedig végképp nem volt indíttatásom, hogy Magyarország legújabb kori történetének egy korszakát majd' egy éven át bevonjam klasszika-filológiai kutatásaimba. A 2009–2010-ben a Collegium Budapest keretében szerveződött nemzetközi kutatócsoport¹ egyik vezetőjeként azonban többek között arra vállalkoztam, hogy kiemelkedő magyar klasszikus-filológusok életpályájának a szocialista rendszer évtizedeire eső munkásságát vizsgáljam, a műveikben esetlegesen fellelhető